

Ordinační práce

Exegeze textu: *Maria i Marta v Luk. 10:38-42*

Vikář sboru CB v Horní Suché: Jevhen Fursov

2020

Úvod

Navzdory tomu, že existují různé názory ohledně toho, kdo napsal třetí evangelium, za autora tohoto evangelia se obvykle uznává Lukáše. Text poukazuje na to, že byl napsán vzdělaným člověkem, který byl velmi dobře seznámen s uměním rétoriky. Lukáš je, podle všeho, prominentní historik a teolog. Teologie jeho evangelia je těsně spojena s židovským pohledem na svět a mesiánskými očekáváními té doby. Howard Marshall rozděluje Lukášův spis na 4 hlavní charakteristické kategorie:

1. měl dobré literární nadání a používal je ke správnému vyjádření příběhu;
2. Lukáš si více uvědomoval, že je historikem, než ostatní evangelisté;
3. chtěl ukázat teologický význam toho, co se stalo;
4. pastoračně pečoval o potřeby svých čtenářů.¹

Podle žánru lze Lukášovo Evangelium zařadit do narativní teologie. Je zřejmé, že když nám Bible chce vyprávět o Bohu a lidskosti, o hříchu a spasení, často vypráví formou příběhů, které spojují čtenáře moderní doby s určitou biblickou, historickou událostí. Každý biblický příběh má v sobě určité teologické pravdy a pomáhá čtenáři konkretizovat je a zprostředkovat snadno pochopitelnou formou. Jednou takovou pravdou je vztah Boha vůči ženám. Guthrie upozorňuje na specifikum Lukášova Evangelia, ve kterém najdeme třináct žen, o nichž se nezmiňuje žádné jiné Evangelium. Lukáš taky popisuje v detailech sociální vazby Ježíše vůči ženám.² To platí i pro úryvek v Luk. 10:38-42. Příběh Marty a Marie, který nabízí Lukáš, předává čtenářům velmi důležité teologické pravdy.

I. Text

Dialog mezi Ježíšem a Martou v Lukášově pasáži hrál v dějinách významnou roli při formování křesťanské spirituality. Bližší pohled do textu rovněž odhaluje současným čtenářům skutečné duchovní hodnoty. Ježíšova návštěva u Marty a Marie začíná slovy: „Když šel Ježíš s učedníky dál, vešel do jedné vesnice.“ Evidentně primárním cílem Ježíše nebyla ta „jedna vesnice.“ Kam směřoval Ježíš? V Luk. 9:51 čteme: „Když se naplňovaly dny, kdy měl být vzat vzhůru, upjal svou mysl k cestě do Jeruzaléma.“ Ve v. 38 řecké zájmeno *τις* je použito dvakrát: „jedné vesnice“, „jedna žena.“ Toto slovo se používá vůči osobám a věcem, o nichž autor buď nemůže, anebo nebude mluvit v detailech. Z nějakého důvodu Lukáš neuvádí název města a detaily rodiny, která přijala Ježíše. Na základě informací, které nám poskytuje Janovo Evangelium 11, se Ježíš zastavil v městečku Betanie poblíž Jeruzaléma. Tato vesnice byla prominentním místem v době jeho služby. Žena jménem Marta, která měla sestru Marii a bratra Lazara, přijala Ježíše ve svém domě. Jméno Marta je spíše aramejské než čistě hebrejské. Je to ekvivalent řeckého slova *kyrie*, což znamená paní. V této souvislosti se předpokládá, že druhý list Jana byl adresován právě této Martě, jelikož byl napsán „vyvolené paní“, neboli *kyria*, „dámě“ (2. Jan 1). Je možné, že toto jméno odráží dominantní roli Marty v rodině i ve společnosti. V této souvislosti Penner říká: „Celá epizoda by měla být čtena v kontextu židovské a helénistické kultury, kde byla role žen často omezena domácí prací a péčí o rodinu.“³ Marta jedná navzdory obecně uznávaným standardům tehdejší blízkovýchodní kultury – pozvala muže do svého domu, jak naznačuje text: „přijala jej do svého domu.“

1 H. Marshall, (2002), *New Bible Commentary*, Leicester: Intervarsity Press, s. 978.

2 D. Guthrie, (1990), *New Testament Introduction*, Intervarsity Press, s. 103.

3 P. Penner, (2016), *Славянский Библейский Комментарий*, ЕААА Книгоноша, s. 1293

Lukáš neříká, kolik lidí přišlo s Ježíšem. V textu je pouze napsáno „Když šel Ježíš s nimi – autous (učedníky)“, on – autos, vešel do jedné vesnice.“ V Luk. 10:17 je zmínka o tom, že sedmdesát učedníků se vrátilo ze služby k Ježíšovi. Není jasné, kolik učedníků přišlo s Ježíšem do domu Marty, zda všech sedmdesát nebo jenom dvanáct. Je ale zřejmé, že Ježíš nepřišel sám. A to byla skutečná zátěž pro jednu osobu. Z tohoto důvodu, na rozdíl od Marie, která „se posadila k Pánovým nohám a poslouchala jeho slova“, Marta byla „zanepřázdňena spoustou práce“ a reagovala tak impulsivně. V 40. verši: „přišla k němu a řekla“ (ČEP) neboli „přistoupila k němu a řekla“ (ČSP). Řecké slovo „epistasa“ – přistoupila, má význam náhlého, nečekaného vstupu do běžného rytmu života, nebo intervence do stávající situace. Když ženy přišly ke hrobu, kde byl položen Ježíš, uviděly odvalený kámen a přemýšlely, co by to mohlo znamenat. „Hle, přistoupili k nim dva muži v zářícím rouchu“ (Luk. 24:4). Tady je použito stejné slovo „přistoupili“, které nese význam neočekávaného zjevu. Toto slovo odráží temperament i náladu Marty, která byla citově vzrušená a našťvaná. Dokonce nemluví s Marií, ale oslovuje Ježíše a vyjadřuje mu svou frustraci: „Řekni jí přece, ať mi pomůže!“ . Marta jako by naznačovala, že je to zbytečné prosit Marii o pomoc, a proto se odvolává k vyšší autoritě, k Ježíši.

Odpověď Ježíše však doslova srazila Martu. Místo toho, aby se jí zastal, Ježíš poukazuje na Marii jako na příklad hodný následování. Na první pohled se zdá, že Ježíš dává přednost tomu, co si vybrala Marie a Marta je tou, která selhává ve své snaze udělat to nejlepší pro Ježíše. Vztah Ježíše k Martě je ale stejný, jako jeho vztah k Marii. O tom se můžeme dozvědět ze způsobu, kterým Ježíš odpovídá Martě. Podobné opakované oslovení: „Marto, Marto“ (v. 41) Ježíš používá vůči Petrovi: „Šimone, Šimone“ (Luk. 22:31), a také při jeho prvním oslovení Saula na cestě do Damašku: „Saule, Saule“ (Sk. 9:4). Je to určitý způsob vyjádření velmi blízkého vztahu k oslovené osobě, který Spence označuje jako „lítostná láska“⁴.

V té diskuzi Ježíš vytváří napětí u těch, kteří ho poslouchají: jedna věc versus mnohé věci, neboli, co opravdu je nutné. Ježíš upozorňuje Martu na dva body.

Zaprvé: poukazuje Martě na to, že ona je příliš znepokojená domácími starostmi. Zadruhé: Ježíš prohlašuje, že ve skutečnosti je potřeba pouze jedna věc. Význam těchto posledních slov někteří vykládají ve smyslu, že jeden chod jídla je dostačující. Je to ale příliš doslovný výklad slov Ježíše, který nebere v potaz celý kontext, a proto příznivců takového výkladu není moc. Lidé, kteří mají sklon k asketickému způsobu života, berou slova Ježíše jako povolání k jednoduchosti jídla. A tak čtou ten text jako: „je potřeba jen málo věcí, nebo jen jedné“. Jinými slovy Ježíš říká: „Jen málo věcí je dost pro mě a mé přátelé, aby si mohli sednout, nebo dokonce jen jeden chod.“ Takové čtení nachází malou podporu v Luk. 10:7: „V tom domě zůstávejte, jezte a pijte, co vám dají, neboť hoden je dělník své mzdy!“ Tento text však je vhodné číst v jeho tradiční interpretaci, že život člověka prioritně potřebuje jen jednu věc – tu, kterou si zvolila Marie. V tomhle případě vůbec nejde o kvalitu, nebo množství jídla, nýbrž o věci pomíjitelné, versus věci nepomíjitelné. Marie si zvolila být v přítomnosti Ježíše Krista. Proto Ježíš potvrzuje tu správnou volbu: „Marie volila dobře. Vybrala si to, oč nepřijde“ (v. 42). Následující struktura pasáže pomáhá porozumět několika hlavním bodům:

- I. Ježíš s učedníky na cestě;
- II. Marta: přijetí Ježíše skrze službu;
  1. stížnost Marty na Marii;
  2. trápení a starosti Marty ve službě;
  3. osamělost Marty ve službě;

---

4 Spence-Jones, H. D. M. (Ed.). (1909). St. Luke (Vol. 1, p. 278). London; New York: Funk & Wagnalls Company.

- III. Marie: přijetí Ježíše, skrze naslouchání jeho slov;
1. dobrá volba Marie;
  2. nepomíjitelná volba Marie.

II. Důležité pojmy v textu

Při pohledu na strukturu textu si můžeme všimnout 2 důležitých postřehů:

1. Přijetí Ježíše;

Tento příběh vybízí čtenáře především k tomu, aby se ztotožnil buď s Martou, nebo s Marií. V určitém smyslu tyto dvě ženy představují 2 skupiny lidí, kteří odlišným způsobem přijímají Ježíše. Životní priority dvou žen, a teda i dvou skupin lidí, mají vliv na přijetí Ježíše. V čem spočívá odlišnost Marty od Marie? Na první pohled se zdá, že Marta je ztělesněním světského způsobu myšlení, na rozdíl od Marie, která je ztělesněním duchovního způsobu uvažování. Když se ale podrobněji podíváme na tento příběh, uvidíme, že tomu tak není. Je to Marta, která přijímá Ježíše a je to ona, kdo se stará o jeho pohodlí. Zaneprázdněnost a starost Marty lze ospravedlnit tím, že jí záleží na tom, aby se Ježíš cítil dobře v jejich domě. Je to způsob, kterým Marta vyjadřuje svou oddanost Ježíši. Proto lze říci, že Marta taky dělala dobrou věc a volila dobře. Zároveň však je zřejmé, že Marta nevolila tak dobře jako Marie. Jak, nebo co tedy zvolila Marta?

Podle struktury textu vidíme, že Marta je žena, která si zvolila službu. Autor používá dvakrát slovo *diakonian* (διακονίαν) – čekající u stolu; v širším slova smyslu, služba⁵. V prvním případě čteme, že Marta měla „mnoho služby (*diakonian*)“. V druhém případě si Marta stěžuje Ježíši, že ve své službě (*diakonian*) zůstala sama. Překvapující je, že Marta v přítomnosti Ježíše, Marie a pravděpodobně i dalších osob v domě, zůstala sama. Marta si zvolila službu jako prostředek, skrze nějž přijímá Ježíše.

Marie, na rozdíl od Marty, taky přijímá Ježíše. Dělá to však jiným způsobem. Jako prostředek k přijetí Ježíše Marie zvolila naslouchání jeho slovům. Marie přijímá Ježíše skrze přijetí jeho slov.

Ježíš přichází do vesnice, pak do domu Marty, která ho pozvala, ale paradoxně na hlubší úrovni přijímá Ježíše Marie, která sedí u Ježíšových nohou a poslouchá jeho slovo.

2. Poselství Ježíše;

Jak vidíme, Ježíše přijaly obě ženy, Marta i Marie. To krátké Ježíšovo kázání v jejich domě se vztahuje na ty dvě ženy. Poselstvím pro Martu je, že služba a starosti s ní spojené není zrovna nejlepší způsob přijetí Ježíše. Může to být právě naopak. Starosti a trápení Marty v její službě ji znemožnily setkat se s Ježíšem na bližší a hlubší úrovni. Marta byla blízko Ježíše, ale nebyla dostatečně blízko na to, aby mohla slyšet jeho slova. Tu vzdálenost, podle Ježíšových slov, vytváří služba (*diakonie*) Marty. Všichni lidé kolem vnímali Martu jako ženu, která opravdu přijala Ježíše a která mu slouží. Ježíš však označuje službu Marty jako: „starosti a trápení pro mnoho věcí“ a směřuje její pozornost na to, co si vybrala Marie. Tvrzení Ježíše: „Marie volila dobře“ neznamena, že Marta si vybrala špatně. Poselství Ježíše jak pro Martu, tak i pro Marii je jasné: je potřeba volit opravdu to podstatné a vybírat to, oč nepřijdete. Tou podstatnou věcí je být v přítomnosti Ježíše, a tou prioritou je naslouchat jeho slovům. Právě

---

5 Souter, A. (1917). A Pocket Lexicon to the Greek New Testament (p. 62). Oxford: Clarendon Press.

tohle S. Jones vidí jako skutečnou pohostinnost, když říká: „Pohostinnost není jen o přivítání, ale také o naslouchání Ježíšově zprávě a odpovědi na ni.“⁶ To je skutečné přijetí Ježíše. Toto důležité Ježíšovo poselství lze vidět v kontextu cele desáté kapitoly.

III Příběh v kontextu desáté kapitoly

1. Přijetí skrze naslouchání

Přijetí Ježíše Martou a Marií je nezbytné číst v kontextu celé desáté kapitoly. Lukáš popisuje dvě události, které se staly předtím, než Ježíš vešel do domu Marty a Marie. Ta první je, když Ježíš vysílá své učedníky, možná poprvé, do samostatné služby a dává jim určité pokyny. Učedníci jsou připraveni nést Dobrou Zprávu o Božím království (v. 9). Už na začátku Ježíš naznačuje, že učedníci se ve své službě budou setkávat s nepřijetím: „Jděte! Hle, posílám vás jako ovce mezi vlky“ (v. 3). Pak Ježíš pokračuje a mluví, jak učedníci mají reagovat na nepřijetí ze strany lidí. Nakonec Ježíš poukazuje na jednu podstatnou věc: buď přijetí, nebo odmítnutí těch, kdo zvěstují Boží království. V určitém smyslu Ježíš vytváří hierarchii, když říká: „Kdo vám naslouchá, naslouchá mně. Kdo vás odmítá, odmítá mě. Kdo odmítá mě, odmítá Toho, který mě poslal.“ (v. 16). Je to Bůh Jahve, který mluví skrze svého Syna Ježíše Krista, a je to Ježíš, který mluví skrze své apoštoly. Naslouchání tomuto slovu poukazuje na skutečné přijetí apoštolů, Ježíše Krista, a v konečném důsledku Boha Otce.

2. Přijetí skrze čtení

Ve druhém případě této 10. kapitoly Ježíš naráží na jednoho znalce Zákona, který ho chtěl vyzkoušet. Ta zkouška spočívá v otázce, kterou položil zákoník: „Mistře, co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?“ (v. 25). Způsob, jakým zákoník oslovuje Ježíše, poukazuje na to, že pro něj Ježíš byl pouze jedním z mnoha učitelů (*didaskale*). Ježíš odpovídá otázkou jako skutečný židovský rabín: „Co je psáno v Zákoně? Jak to tam čteš?“ (v. 26). Odpověď znalce Zákona byla správná: podstatou celého Zákona je milovat Boha a milovat svého bližního jako sám sebe. Na druhou otázku: „kdo je můj bližní?“ Ježíš odpovídá podobenstvím o milosrdném Samaritánovi. Tento příběh znovu ukazuje na to, že přijetí věčného života je těsně spojené s přijetím Božího slova.

3. Postřehy z kontextu

Poselství těchto dvou příběhů je zřejmé. Získávání Božího království a věčného života probíhá skrze přijetí Božího slova, kterým je Ježíš ve své jednotě s Otcem. Boží slovo člověk může přijmout dvěma způsoby: nasloucháním Božímu slovu a čtením Božího slova. A tak Ježíšovou otázku zákoníkoví: „jak čteš“, lze také položit Martě: „jak nasloucháš?“ Správné čtení a naslouchání Božímu slovu vede, nebo mělo by vést, k přijetí Ježíše a spolu s ním i Božího království a věčného života, a v případě Marie k tomu „oč nepřijde.“

Příběh o milosrdném Samaritánovi vybízí znalce Zákona, první posluchače a také Martu k tomu, aby služba (diakonie) bližnímu byla formovaná Božím slovem nikoliv jen kulturním nebo sociálním kontextem. Podobnou mysl vyjadřuje Howard Marshall, když říká: „Příběh není určen k tomu, aby učil hodnotu kontemplativního života spojeného s akčním

---

⁶ Jones, S. (1999), *Discovering Luke's Gospel*, Leicester: Crossway Books, s. 109. „But hospitality is not just about welcome, it is also about listening and responding to Jesus' message.“

životem, ale aby ukázal, že služba Ježíšovi nesmí naplňovat životy lidí do té míry, že nemají čas se od něj poučit.“⁷

IV Příběh v kontextu Nového Zákona

Osobnost Marie taky sděluje velmi důležitou teologickou pravdu v širším kontextu, tj. v kontextu Nového Zákona. Lukáš hovoří o Marii, která „sedla k nohám Ježíšovým“ (v. 39). Zajímavé je to, že kromě Lukáše, Janovo evangelium ještě dvakrát zmiňuje Marii u Ježíšových nohou. V prvním případě nacházíme Marii u Ježíšových nohou v kontextu smutné události, smrti jejího bratra Lazara. Ježíš přichází do Betanie a obě sestry, Marta i Marie, mu šly naproti. Na rozdíl od Marty však Marie, když spatřila Ježíše, „padla mu k nohám“ (Jan. 11:32). Ve druhém případě, Jan ve 12. kapitole popisuje událost, kdy týden před ukřižováním Ježíš znovu přišel na večeři do domu Marty a Marie. A znovu čteme, že je to Marta, která „obsluhovala (*diakonei*)“ (Jan. 12:2). Marie však „vzala libru drahého oleje z pravého nardu, pomazala Ježíšovi nohy a otřela je svými vlasy“ (Jan. 12:3). Na rozdíl od Marty, pro kterou obsluhovat při večeři bylo jen rutinou, Marie vnímala toto setkání s Ježíšem jako výjimečné a nejspíš poslední. To naznačují slova Ježíše: „Nech ji, uchovala to ke dni mého pohřbu!“ (Jan. 12:7). A tak Marie dělá pro Ježíše to nejlepší, co může, a tím vyjadřuje svůj vztah k němu.

Tyto tři okamžiky v životě Marie, kdy ona nejprve sedí u Ježíšových nohou, pak padá k jeho nohám, a nakonec maže olejem a utírá jeho nohy svými vlasy, poukazují na formování jejího vztahu s Ježíšem. Marie udělala pro Ježíše to, co nedokázali udělat ani ti nejbližší, jeho učedníci, když při poslední večeři odmítli přijmout Ježíše v roli služebníka, který umývá nohy druhým. Proměna v životě Marie a později také služba Marie byly důsledkem její správné volby: blízkého společenství s Ježíšem Kristem.

Bibliografie

---

7 H. Marshall, (2002), *New Bible Commentary*, Leicester: Intervarsity Press, s. 999. „*The story is not meant to teach the value of a contemplative life, compared with a life of action, but to show that service to Jesus must not fill people's lives to such an extent that they have no time to learn from him.*“

Guthrie, D. (1990), *New Testament Introduction*, Leicester: Intervarsity Press.

Jones, S. (1999), *Discovering Luke's Gospel*, Leicester: Crossway Books.

Marshall, H. (2002), *New Bible Commentary*, Leicester: Intervarsity Press.

Penner, P. (2016), *Славянский Библейский Комментарий*, ЕААА Книгоноша.

Souter, A. (1917). *A Pocket Lexicon to the Greek New Testament*, Oxford: Clarendon Press.

Spence-Jones, H. D. M. (Ed.). (1909). *St. Luke (Vol. 1)*, London; New York: Funk & Wagnalls Company.